

Nhìn lại 60 năm xây dựng Ngành Ngoại giao theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Hoàng Lương
Nguyên Thứ trưởng Bộ Ngoại giao

Nhân dịp kỷ niệm 60 năm thành lập Ngành Ngoại giao (28-8-1945 - 28-8-2005), điểm lại những chủ trương và kết quả công tác xây dựng Ngành dưới sự lãnh đạo trực tiếp của Đảng và Nhà nước ta theo tư tưởng Hồ Chí Minh, thấy nổi lên một số nét lớn sau:

Một là: Bộ Ngoại giao có vinh dự lớn là được Bác Hồ trực tiếp chỉ đạo và cử những học trò ưu tú làm bộ trưởng, như đồng chí Phạm Văn Đồng và nhiều đồng chí khác. Nhờ đó, Ngành Ngoại giao hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ chính trị trong các giai đoạn cách mạng hào hùng của dân tộc. Bộ Ngoại giao đã được Nhà nước tặng thưởng Huân chương Hồ Chí Minh và Huân chương Sao vàng.

Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và Đế quốc Mỹ xâm lược, Ngành Ngoại giao nhờ thực hiện đường lối độc lập tự chủ, đoàn kết quốc tế của Đảng và Nhà nước đã phát huy cao độ sức mạnh chính nghĩa của dân tộc, tranh thủ được sự giúp đỡ to lớn về vật chất và tinh thần của các nước XHCN, các nước tiến bộ khác và nhân dân Mỹ yêu chuộng hoà bình, biến sự ủng hộ quốc tế thành một trong những nhân tố quyết định cho thắng lợi của cách mạng Việt Nam.

Phát huy chiến thắng trên chiến trường, Ngoại giao đã thông qua đàm phán kết thúc chiến tranh, ghi nhận bằng văn bản pháp lý quốc tế thừa nhận thắng lợi của nhân dân ta.

Sau thắng lợi tháng 4-1975, miền Nam được hoàn thành giải phóng, đất nước thống nhất, công tác ngoại giao tập trung vào việc phục vụ hai nhiệm vụ chiến lược xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam XHCN.

Thực hiện đường lối đổi mới của Đảng, kiên trì đường lối độc lập tự chủ, đa dạng hoá, đa phương hoá, gần chính trị với kinh tế, nước ta chủ động hội nhập khu vực và quốc tế. Đến nay, nước ta đã có quan hệ ngoại giao với hơn 170 quốc gia, bao gồm tất cả các nước lớn, các trung tâm kinh tế tài chính hàng đầu thế giới, hợp tác thân thiện và hiệu quả với các nước láng giềng, tiếp tục phát triển quan hệ với bạn bè truyền thống. Tham gia các tổ chức khu vực và thế giới, tổ chức thành công nhiều hội nghị khu vực và quốc tế, gần đây là Hội nghị cấp cao Á-Âu tại Hà Nội (2004), nâng cao vị thế nước ta trên thế giới.

Để đáp ứng nhiệm vụ trong giai đoạn mới, Ngành Ngoại giao cần tiếp tục đưa công tác nghiên cứu và thu thập thông tin về tình hình thế giới, xu thế của các đối tác với nước ta, nhất là các nước lớn, các bạn đồng minh một cách hệ thống, sâu sắc, toàn diện; kịp thời nắm bắt thông tin về chính trị, kinh tế, tài chính, thương mại, khoa học kỹ thuật nhằm phục vụ việc hoạch định chính sách phù hợp, tích cực. Cần cải tiến sự lãnh đạo của Bộ từ trong nước với các cơ quan đại diện nước ta ở ngoài nước, cần có sự phối hợp chặt chẽ với các ngành. Từ chỗ nắm được tình hình, dự đoán chiều hướng quan hệ quốc tế, làm tham mưu kịp thời cho Đảng và Nhà nước để có chính sách cũng như xử lý đúng, đảm bảo lợi ích của đất nước.

Hai là: Ngành Ngoại giao đã thực hiện quy hoạch cán bộ một cách bài bản, tích cực đào tạo, bồi dưỡng, rèn luyện được đội ngũ cán bộ, nhân viên cơ bản đạt tiêu chuẩn. Đây là nhân tố quyết định xây dựng Đảng, xây dựng Ngành.

Ngay từ ngày đầu thành lập Ngành, Bác Hồ đã chỉ rõ: Cán bộ, nhân viên ngoại giao tuy nhiệm vụ khác nhau nhưng đều là đại diện cho Đảng và Nhà nước; cán bộ ngoại giao phải bảo vệ lợi ích dân tộc, có quan điểm độc lập, tự chủ, kiến thức phải rộng, ngoại ngữ phải khá, tư cách phải tốt, phải một lòng phục vụ nhân dân, phục vụ Tổ quốc và cách mạng. Để làm tốt nhiệm vụ trên, cán bộ ngoại giao phải:

- Vững vàng quan điểm, lập trường của chủ nghĩa Mác-Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

- Nắm vững đường lối chính sách đối nội và đối ngoại của Đảng và Nhà nước ta.

- Tư cách đạo đức tốt, có trình độ học vấn và hiểu biết về ngoại giao, thận trọng, cảnh giác và giữ bí mật của Nhà nước.

Bác Hồ xác định ngoại giao là một mặt trận, cán bộ ngoại giao là chiến sĩ. Căn cứ vào chỉ thị của Bác, Bộ quy định 15 điều đối với cán bộ nhân viên trong Ngành, năm 1987 sửa thành 10 điều. Nội dung nói rõ nhiệm vụ và yêu cầu cần phải làm, phấn đấu rèn luyện phẩm chất đạo đức của người cán bộ, những việc không được làm của cán bộ, nhân viên trong Ngành Ngoại giao. Những quy định trên là cơ sở, định hướng quan trọng cho việc xây dựng đội ngũ cán bộ, nhân viên Ngành Ngoại giao.

Thực hiện Nghị quyết 21, 22 của Trung ương (khoá III), Nghị quyết số 225 của Bộ Chính trị, Ngành Ngoại giao đã thực hiện tiêu chuẩn hoá và xây dựng quy hoạch cán bộ. Tháng 3-1974, đồng chí Nguyễn Duy Trinh, Ủy viên Bộ Chính trị, Phó thủ tướng kiêm Bộ trưởng Bộ Ngoại giao đã chủ trì cuộc họp Ngành Ngoại giao cách mạng của hai miền. Hội nghị đã bàn về công tác đối ngoại chung của cả nước, bàn về xây dựng Ngành và xây dựng Đảng. Hội nghị thống nhất:

- Phân công nhiệm vụ cho các mũi tiến công của Ngành Ngoại giao khi đó: Miền Bắc, miền Nam, trong nước và cơ quan đại diện ở ngoài nước.

- Đánh giá đội ngũ cán bộ ngoại giao miền Bắc và miền Nam.

- Thống nhất tiêu chuẩn cán bộ ngoại giao và xây dựng quy hoạch cán bộ. Từ hội nghị này, ngoại giao hai miền phối hợp chặt chẽ với nhau tốt hơn trước và năm 1976 khi thống nhất đất nước, ngoại giao hai miền thống nhất thành Bộ Ngoại giao nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

Tại Hội nghị Ngành Ngoại giao lần thứ 12 (1976) và lần thứ 13 (1977), Bộ trưởng Nguyễn Duy Trinh nêu ra những định hướng, nhiệm vụ, biện pháp xây dựng Ngành và công tác xây dựng Đảng của Bộ Ngoại giao, tiếp tục hoàn thiện tiêu chuẩn và quy hoạch cán bộ, hoàn thiện về kiến thức và phẩm chất, năng lực tổ chức thực hiện cho đội ngũ cán bộ. Đặc biệt là thực hiện trẻ hoá đội ngũ. Bắt đầu thực hiện chế độ nghỉ hưu khi đến tuổi, tập sự cấp vụ trong độ tuổi 40. Lãnh đạo Bộ quyết định để Trường Ngoại giao tuyển học sinh phổ thông, lấy một số sinh viên tốt nghiệp loại giỏi, được đào tạo các ngoại ngữ Anh, Nga, Tây Ban Nha từ các nước Đông Âu, Triều Tiên, Mông Cổ, Cu-ba về Bộ Ngoại giao... và gửi học sinh đi học ở nước ngoài.

Hội nghị ngoại giao lần thứ 17 do Bộ trưởng Nguyễn Cơ Thạch chủ trì đã tổng kết 10 năm xây dựng Ngành và công tác xây dựng đảng trong Ngành, đề ra yêu

nhiệm vụ, kế hoạch và các giải pháp thực hiện trong 10 năm, chỉ rõ đến năm 2000 phải xây dựng được đội ngũ cán bộ ngoại giao thực sự đạt tiêu chuẩn, đồng bộ về cơ cấu, bảo đảm cán bộ kế thừa. Lớp tập sự cấp bộ lần đầu tiên được tổ chức vào năm 1983.

Bộ trưởng Nguyễn Mạnh Cầm tiếp tục triển khai công tác xây dựng Ngành đi vào chiều sâu và năm 1996 đề nghị Nhà nước ban hành Pháp lệnh phong hàm Ngoại giao lần đầu tiên ở nước ta, đưa việc sắp xếp, bồi dưỡng và chính quy hoá cán bộ ngoại giao vào nền nếp.

Thực hiện Nghị định của Chính phủ số 08/CP năm 2003 về ngoại giao phục vụ phát triển kinh tế, Bộ trưởng Nguyễn Dy Niên đã tổ chức Hội nghị ngoại giao lần thứ 23 và 24 quán triệt trong toàn Ngành nhiệm vụ phục vụ phát triển kinh tế và kế hoạch bồi dưỡng cán bộ ngoại giao về kiến thức kinh tế, kinh nghiệm phục vụ kinh tế theo yêu cầu của Đảng và Nhà nước ta. Nhiệm vụ kinh tế là nhiệm vụ trung tâm của toàn Đảng và toàn dân ta. Công tác xây dựng Đảng, xây dựng Ngành gắn liền với nhau. Làm tốt hơn công tác tổng kết ngoại giao, viết lịch sử ngoại giao, nghiên cứu, tổng kết việc quán triệt và thực hiện tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước ta về đối ngoại. Lấy đó làm nội dung trang bị lại kiến thức cho cán bộ toàn Ngành và là nội dung chương trình giảng dạy cho sinh viên tại Học viện Quan hệ quốc tế.

Đến nay, Ngành Ngoại giao đã có một đội ngũ gồm nhiều đại sứ và chuyên viên cao cấp cơ bản đủ về số lượng và đạt tiêu chuẩn chất lượng.

Năm 1974, số cán bộ có trình độ đại học ở cấp vụ là 12%, trung cấp 33%, sơ cấp 55%, tuổi bình quân cấp vụ là 52. Đến nay, đa số cán bộ có trình độ đại học, tuổi trung bình cấp vụ là 45, trong đó có 47 tiến sỹ (7 nữ); 265 thạc sỹ (91 nữ).

Công tác xây dựng đảng, xây dựng ngành có nội dung quan trọng nhất là công tác tổ chức - cán bộ. Cần coi trọng công tác này và thực hiện chính sách cán bộ khách quan, công tâm, phát huy dân chủ, tôn trọng ý kiến của tập thể và sự lãnh đạo của tập thể thì nhất định đạt kết quả tốt. Mỗi cán bộ, đảng viên phải tự phấn đấu liên tục để trở thành người có đức, có tài. Đội ngũ cán bộ phải có bản lĩnh chính trị và tư tưởng vững vàng, thông thạo nghiệp vụ, giỏi ngoại ngữ, biết sử dụng vi tính, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ đối ngoại trong giai đoạn mới của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ đất nước.

Ba là: Tổ chức bộ máy của Ngành đã phát triển, cơ cấu tương đối hợp lý, liên kết và phối hợp với nhau bảo đảm sự lãnh đạo và điều hành của Lãnh đạo Bộ, tích cực làm tham mưu và tổ chức thực hiện nhiệm vụ đối ngoại của Đảng, Nhà nước giao cho Bộ.

Ngày 7-4-1946, Chủ tịch nước ký Sắc lệnh số 47 quy định tổ chức và bộ máy của Bộ Ngoại giao. Nghị quyết số 157/CP của Thủ tướng Chính phủ ngày 9-10-1961 quy định về nhiệm vụ, quyền hạn của Bộ và các đơn vị trực thuộc. Năm 1993, Thủ tướng ra Nghị định về nhiệm vụ, tổ chức bộ máy của Bộ. Ngày 10-3-2003, Chính phủ ban hành Nghị quyết chuyển Ban Biên giới về trực thuộc Bộ Ngoại giao. Bộ Ngoại giao đặt dưới sự lãnh đạo trực tiếp của Bộ Chính trị (như Bộ Quốc phòng và Công an) cho nên Bộ có tổ chức thông tin, lưu trữ và cơ cấu riêng, bảo đảm cho việc chỉ đạo kịp thời, an toàn, bí mật trong và ngoài nước. Ngành có ba loại cơ sở ở trong nước, ngoài nước và ngoại vụ thuộc các tỉnh, thành phố trong cả nước. Cơ sở trong nước có 33 đơn vị, gồm các đơn vị có chức năng tổng hợp,

các đơn vị nghiệp vụ, các đơn vị làm công tác nghiên cứu cơ bản và đào tạo bổ túc cán bộ hậu cần. Ở ngoài nước có 76 cơ quan đại diện gồm các đại sứ quán, tổng lãnh sự quán, các đại diện tại Liên Hợp quốc và các tổ chức quốc tế.

Ngành đã xây dựng điều lệ, quy định các chế độ giao ban, hội họp, phê bình, tự phê bình, nhận xét cán bộ, khen thưởng kỷ luật, chế độ lương, quy chế luân chuyển, đề bạt cán bộ, các quy định ngày càng được hoàn thiện, đáp ứng yêu cầu.

Nhìn chung, tổ chức của Ngành phát triển đồng bộ, hợp lý, nhưng cần tổ chức tốt hơn công tác nghiên cứu chiến lược. Thu thập thông tin về thành tựu khoa học kỹ thuật phục vụ tốt hơn nhiệm vụ phát triển kinh tế, cần có quy chế và tổ chức tốt hơn việc phối hợp với các ngành ở trong và ngoài nước.

Bốn là: Xây dựng được cơ sở vật chất và phương tiện tương đối đồng bộ và hiện đại, đảm bảo tiện nghi làm việc, đáp ứng yêu cầu đối ngoại phù hợp với sự phát triển của Ngành và tình hình kinh tế, tài chính của nước ta.

Nhìn lại 60 năm vừa chiến đấu, vừa xây dựng Ngành, từ đội ngũ cán bộ mỏng, trình độ ngoại giao còn yếu, đến nay đội ngũ cán bộ trưởng thành nhanh chóng, vững vàng về tư tưởng chính trị, giỏi nghiệp vụ, đáp ứng được yêu cầu, hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ đối ngoại mà Đảng, Nhà nước và nhân dân giao cho. Những thành công của công tác xây dựng Ngành Ngoại giao là do:

- Được sự lãnh đạo trực tiếp của Bộ Chính trị, Bác Hồ và cố Thủ tướng Phạm Văn Đồng. Ngay từ những ngày đầu mới thành lập đã được Bác trực tiếp làm Bộ trưởng Bộ Ngoại giao. Bác đề ra đường lối, chính sách, phong cách ngoại giao, định rõ nhiệm vụ chính trị, chức năng của Bộ, tư cách và tiêu chuẩn cán bộ, biện pháp đào tạo và bồi dưỡng, rèn luyện cán bộ ngoại giao. Cố Thủ tướng Phạm Văn Đồng chỉ đạo trực tiếp, từng giảng dạy cho cán bộ ngoại giao về chính sách ngoại giao của Đảng và Nhà nước ta, viết văn kiện ngoại giao. Cố Thủ tướng luôn luôn nhắc nhở cán bộ ngoại giao phải học tập thường xuyên, suốt đời.

- Đảng đoàn, Ban cán sự đảng và lãnh đạo Bộ Ngoại giao qua các thời kỳ đã nhận thức đúng và chủ động, sáng tạo thực hiện các nghị quyết của Trung ương về công tác xây dựng đảng, xây dựng ngành, coi tác chiến và xây dựng gắn liền với nhau, bổ sung cho nhau. Mỗi hội nghị ngoại giao đều bàn về nhiệm vụ đối ngoại, đồng thời bàn về xây dựng Ngành và xây dựng Đảng, kiểm điểm công tác, tự phê bình nghiêm túc, phát huy được dân chủ, tăng cường đoàn kết, đề cao hành động thống nhất và kỷ cương trong Ngành.

- Đội ngũ cán bộ làm công tác xây dựng ngành đủ về số lượng, bảo đảm chất lượng. Số cán bộ này am hiểu và đã làm công tác ngoại giao; cán bộ làm công tác tổ chức phải biết công tác đảng, am hiểu công tác quần chúng. Công tác tổ chức cán bộ thực chất là công tác xây dựng, đào tạo, bồi dưỡng con người, là công tác rất khó khăn, cho nên phải coi trọng việc bố trí cán bộ chuyên trách công tác tổ chức. Đó phải là những cán bộ có phẩm chất, có năng lực, có tín nhiệm, được sự tin cậy của cán bộ, nhân viên. Thời gian qua, đội ngũ cán bộ tổ chức đã làm tốt công tác tham mưu và tổ chức thực hiện nhiệm vụ xây dựng Đảng, xây dựng Ngành. Xây dựng Ngành và xây dựng Đảng là công tác đào tạo, rèn luyện, tổ chức và quản lý con người. Do đó, phải đặt dưới sự lãnh đạo của cấp ủy đảng và thủ trưởng các cấp, tổ chức thành phong trào quần chúng.

Đảng ta đang tiến hành đại hội đảng bộ các cấp, tiến tới Đại hội X của Đảng. Ngành Ngoại giao cần tổng kết công tác xây dựng ngành, xây dựng đảng để tiếp tục phát triển, hoàn thành nhiệm vụ chính trị trong thế kỷ XXI, phục vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam XHCN, thực hiện tốt Nghị quyết Đại hội lần thứ X của Đảng, đưa nước ta tới giàu mạnh, công bằng, dân chủ, văn minh như mong muốn của toàn Đảng và toàn dân ta.